

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ТАРМОҚЛАРИНИНГ ҲОЛАТИ ВА СОҲАДА ДХШ МЕХАНИЗМЛАРИНИ БАҲОЛАШ

Жуманазаров Осербай Сейтмуратович
ҚҚДУ “Иқтисодиёт” кафедраси катта ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатиш тармоқларининг ҳолати ва соҳада ДХШ механизмларини баҳолаш хусусида сўз юритилади.

Калит сўзлар: минтақа, давлат-хусусий шерикчилик, давлат-ижтимоий шерикчилиги, лойиха, инфратузилма, хизматлар соҳаси, шартнома.

Аннотация. В данной статье рассматривается состояние сетей сферы услуг в Республике Узбекистан и оценка механизмов государственно-частного партнёрства в сфере услуг региона.

Ключевые слова: регион, государственно-частное партнёрство, государственно-социальное партнёрство, проект, инфраструктура, сфера услуг, договор.

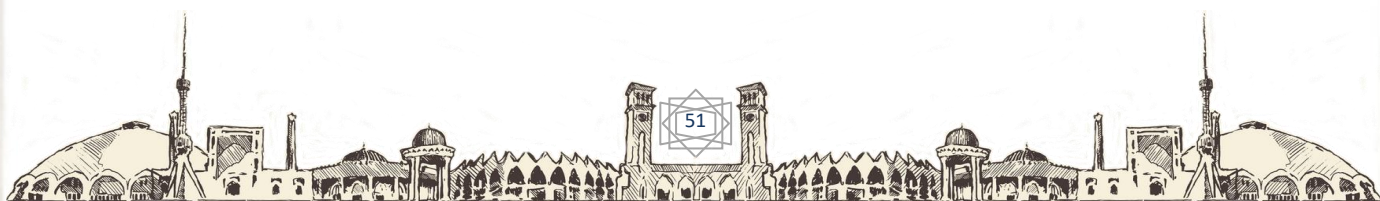
Abstract: This article examines the state of service sector networks in the Republic of Uzbekistan and assesses the mechanisms of public-private partnership in the service sector of the region.

Key words: Region, public-private partnership, public-social partnership, project, infrastructure, service sector, contract.

Барча ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларда бугунги кунда хизмат кўрсатиш соҳасининг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш омилларини, янги инновацион хизматларни жорий қилиш йўналишлари ва муаммоларини тадқиқ қилиш муҳим илмий-амалий аҳамият касб этгани ҳолда ушбу соҳа иқтисодиётнинг етакчи кичик тизими сифатида исталган бир ҳудуд ёки минтақани барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожланишида муҳим ўрин тутди.

Кейинги йилларда хизматлар соҳасининг иқтисодиётдаги улуши ошиб борди, Хусусан 1980-2020 йилларда ЯИМдаги хизматлар улуши барча даромад даражасига эга бўлган давлатларда, шу жумладан ривожланган мамлакатларда 61 фоиздан 76 фоизгача, ривожланаётган мамлакатларда эса 42 фоиздан 55 фоизгача ўсди.

Таҳлилларга кўра, юқори турмуш даражасига эга ва ривожланган давлатларда хизматларнинг ЯИМдаги улуши юқори кўрсаткичларни ташкил қилади. Жумладан, 2017 йилда дунёнинг ривожланган мамлакатлари ҳисобланган АҚШ ЯИМда хизматларнинг улуши 76,7 фоизни, Швецияда 71,5

фоизни, Буюк Британияда 70,6 фоизни, Нидерландияда 70,3 фоизни, Японияда 68,8 фоизни ташкил қилганлигини кўриш мумкин.

Мамлакатимизда хизмат кўрсатиш соҳасининг ЯИМдаги улуши бошқа соҳаларга нисбатан юқори бўлишига қарамасдан жаҳон ҳамжамияти кўрсаткичлари билан солиштирганда анча пастлигича қолмоқда. Чунки, 2019 йилда жаҳон иқтисодиётида хизматларнинг улуши 55 фоизни, Ўзбекистонда эса 35,5 фоизни ташкил этган.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатиш соҳаси ривождаги асосий муаммолардан бири ҳудудлар ва соҳалар кесимида фарқнинг юқорилиги ҳисобланади. Энг юқори ва паст ривожланган ҳудудда аҳоли жон бошига ва умумий хизматлар номутаносиблиги 4,4-5 мартани ташки қилади. Шунингдек, кўрсатилган хизматлар ҳажми 2019 йилда 2010 йилга нисбатан транспорт хизматлари соҳасида - 5,2 марта, ахборот ва алоқа, молиявий хизматлар соҳасида - 12,9 марта, савдо соҳасида - 7,4 марта, таълимда - 9,4 марта ва соғлиқни сақлаш соҳасида - 12 марта ошиши ҳолати кузатилган.

Тадқиқотларимизга кўра, хизмат кўрсатиш соҳасининг иқтисодиётни шакллантиришдаги роли ошиб, саноат тармоқлари билан ўзаро яқинлашуви, уйғунлашуви кузатилмоқда. Жумладан, инвестиция фондлари ва компаниялар фаолияти, риэлторлик хизматлари (кўчмас мулк излаш, топиш, сотиш, рекламаси ва ҳ.к.), маркетинг (хизматларни жойлаштириш, реклама, сотиш, суғурталаш ва ҳ.к.), менежмент (ишончли бошқарув, ташқи бошқарув ва ҳ.к.) хизматлари, меҳмонхона ва ресторан бизнеси (жойлаштириш, ташиш, кутиб олиш ва кузатиш, сувенирлар, овқатлантириш ва ҳ.к. 100 дан ортиқ), биноларни таъмирлаш ва реконструкция қилиш, инновацион компаниялар ва бошқалар билан боғлиқ бўлган хизматлар турлари киради. Шунингдек, бизнинг таҳлилларимизга кўра, ҳудудлар иқтисодиётидаги "ўсиш секторлари ва нуқталари", айниқса, хизматлар соҳасини ривожлантириш салоҳияти, янги механизмлари тўлақонли ўрганилмаган ва иқтисодий-статистик жиҳатдан етарлича баҳоланмаган. Шу сабабли, бизнинг фикримизча, ҳудудларда хизмат кўрсатиш соҳаси, хусусан МТТни самарали ривожлантириш учун чет элларда ва республикамизда кўпгина соҳаларда кенг қўлланилаётган давлат-хусусий шерикчилик (ДХШ) механизмини ривожлантириш бўйича аниқ сиёсат зарур.

1-расмга кўра, ДХШнинг нафақат МТМ, балки барча хизматлар соҳаси учун меъёрий-ҳуқуқий базасини такомиллаштириб бориш, уни бошқариш тузилмаларини шакллантириш, ДХШ бўйича стандартларни ишлаб чиқиш ва тартиб таомилларни, унинг ахборот таъминоти, тартибга солиш шакл, усул ва воситаларини, ДХШ асосидаги МТМларда корпоратив маданиятни шакллантириш ташкилий механизмни ифодалайди. Ўз навбатида ДХШ ривожланиши ўзига хос инфратузилмани, инвестициялар жалб қилишни, турли баҳо ва кредит сиёсатини тақозо этгани ҳолда, унинг солиққа тортиш ва

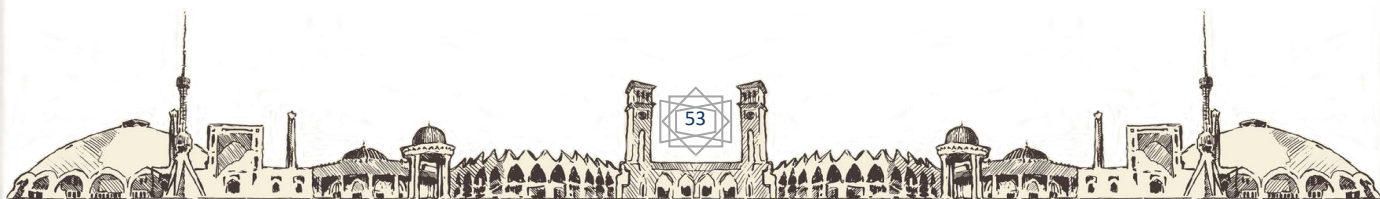
молиялаштириш жараёнлари, мавжуд барча шакллари барқарор ва мутаносиб ривожлантириш масалалари унинг иқтисодий механизми унсурлари саналади.

Инфратузилмани ривожлантириш масалалари шу кунгача анъанавий равишда давлат томонидан молиялаштирилиб келинган ва яқин вақтгача республикамизда инфратузилма ривожланишини молиялаштиришда хусусий сектор иштироки учун меъёрий-ҳуқуқий, қонунчилик асос йўқ эди. Бироқ, кейинги 5 йилда кенг равишда ижтимоий аҳамиятга молик бўлган лойихалар (*таълим, ичимлик суви, соғлиқни сақлаш*) ва аралаш тузилмаларни молиялаштиришнинг турли моделлари пайдо бўлди.

1-расм. ДХШ асосидаги МТМларни ривожлантиришнинг ташкилий-иқтисодий механизми

ДХШ ресурслардан инновацион ва жамоавий синергетик равишда фойдаланишга, шунингдек, бошқарув ноу-хауларини қўллашда эришишга имкон беради. Ушбу механизм бугунги кунда тўпланиб қолган давлат

секторидаги мавжуд муаммоларни ҳал қилишнинг универсал воситаси эмас, аксинча, бу ижтимоий муаммоларни ҳал этишни тезлаштириш воситасидир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Постановление Президента Республики Узбекистан от 20 октября 2018 года ПП-3980 “О первоочередных мерах по созданию правовой и институциональной базы развития государственно-частного партнерства”. - <https://lex.uz/docs/4007891?otherlang=1>
2. Khalmuratov K. P. (2021). Issues of Application of Public-Private Partnership Mechanism in Educational Services Sphere. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 25(2), 08–20. Retrieved from <http://annalsofrscb.ro/index.php/journal/article/view/900>
3. Қорақалпоғистон Республикаси Давлат статистика бошқармаси ҳамда туризмни ривожлантириш бошқармаси маълумотлари.
4. Халмуратов К.П. Қорақалпоғистон республикасида хизматлар соҳасида давлат-хусусий шерикчилигининг ташкилий-иқтисодий механизмини такомиллаштириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа докторлиги (PhD) диссертацияси. Нукус. 2021

